

RECENZE: Chacharije v Ostravě. Spolčení chacharů a nejstarších řemeslnic

Chacharije v Komorní scéně Aréna je prvorepublikový retro obrázek, který prací s historickými prameny a jistou idealizací může v leččem připomínat seriál Četnické humoresky. Vyznačuje se však také specifickým ostravským – tedy černým a drsným – humorem. A ještě lze dodat, že v Aréně je tato mozaika ze života bohatých, chudých i nejchudších tradičně výtečně zahráná.

Autoři Tomáš Vůjtek a Janusz Klimsza v programu uvádějí, že se tento příběh mohl stát jednoho dubnového dne roku 1932. Odpovídají tom u totiž všechny reálie, které v textu používají. A čtenáře a diváky oblažují medailonky svérázných postav, které se v inscenaci objeví nebo o kterých je pouze řeč. Nutno dodat, že tak tvůrci činí citlivě a přirozeně. Dozvíme se – z programu i inscenace – něco o Bratrech spiritistech z Radvanic či o provozování nejstaršího řemesla v Ostravě. Třeba to, že mnohé „lázně“ se už tehdy provozovaly na slavné Stodolní ulici. A možná by bylo záhodno na tomto místě vysvětlit pojem chachar: „Původně tulák, bezcharakterní opilec a rváč, později sebevědomý frajer s kladným vztahem k alkoholu...“ (Jak také stojí v programu.)

Ostravaci, Češi, Němci a ti ostatní

Inscenace tematicky navazuje na Brenpartiju, uvedenou v tomto divadle roku 2009, jenže nyní se v ní objevují všechny vrstvy smíšeného ostravského obyvatelstva (nejen obyvatelé ostravských hald, jak tomu bylo v „díle prvním“). Nacházíme zde třeba Němce Kubitshka (v podání Šimona Krupy), kterému odmítá strážník Hlavatý (Vladislav Georgiev) napsat do protokolu německou verzi jména, protože má český psací stroj! Postavy „cizáků“ jsou vůbec vykresleny velice zdařile, i když anekdoticky. Kubitshka například nutí k poslechu Richarda Wagnera českou prostitutku. Mariana, kterou hraje Tereza Cisovská, je modrooká a blondatá a Kubitshkovi připomíná valkýry, které přiváděly padlé bojovníky do Valhally. Jeho pocit nadřazenosti a vyvolenosti jasně odkazuje na dobu, která teprve přijde.

Tuto časovou ukotvenost, která je zde zpodobňována s ironií, avšak není zpochybňovaná její hrůzostrašnost, je doplněna postavou Žida Silbersteina (Marek Cisovský). Tvůrci nesklouzávají k černobílému líčení, využívají sice vtípné stereotypnosti, přesto dokážou ve zkratce to nejpodstatnější – ukazovat lidi se všemi bolestmi a radostmi. Silberstein je obchodník a jeho promluvy k bohu, obchodním partnerům i ženě (jež nakupuje v obchodním domě Ostravica, avšak neoplývá tělesnými půvaby a neumí zpívat; perfektně a možná nečekaně ji zpodobňuje Alena Sasínová-Polarczyk) jako by vypadly z těch nejlepších židovských anekdot.

Mučednice to nemají lehké

Vůjtkovi a Klimszovi se ovšem už tak skvěle nedaří v linii české, i když zápletka se ztraceným četnickým psem a vařením podivného guláše na struskové haldě je samozřejmě dosti vydatná. Také pár Ferdý Prokopa (Josef Kaluža) a vysloužilé prostitutky (Dana Fialková), o které se praví, že nejstarší osoba provozuje nejstarší řemeslo, je zdrojem mnoha komických situací. Stěžejní je ovšem role Mariany Terezy Cisovské, což se vyjeví především v druhé polovině inscenace. Zřejmě jsou odkazy k duchovnímu rozměru této ženy utěšitelky s dobrým srdcem, což ovšem v inscenaci není příliš vydařené, ba ani zřetelné.

V první části inscenace jsou totiž diváci seznámeni s pestrým ostravským obyvatelstvem formou vypointovaných obrazů, po přestávce má být ovšem nastolena vážnější nota, ve vyprávění přichází ke

slovu příběhovost. A Chacharije se tak bohužel přehoupne spíš do vyprávěnky o zneužívané dívce, která se stala lehkou děvou, aby už „to“ nemusela dělat zadarmo. Skončí to s ní špatně, že si dovoluji prozradit pointu. Škoda, povídání o Židech, cikánech (ano, i na ty se dostalo, a taky především formou vtipu-hádky v podání Zuzany Truplové), tulácích, četnicích i ostravských Němcích a Židech byly poutavější. A ohromující precizním rešeršním základem, který divák ani chvíli nepociťuje jako balvan.

Jen (osobní) dodatek, Chacharije je mi blízká také proto, že mám v Ostravě kořeny. Nesmím se tedy s tím, že se zde nehovoří „ponašimu“ důsledně. Moje babička by totiž nikdy nevyпустила z úst slovo hovno. Vždycky jen guvno!

Autor: Lenka Dombrovská, 5. května 2018

Zdroj: https://www.lidovky.cz/orientace/kultura/recenze-chacharije-v-ostrave-spolceni-chacharu-a-nejstarsich-remeslnic.A180504_101417_In_kultura_jto

Všichni hříšní lidé města ostravského

Nastudování Chacharije – společného titulu dramatika Tomáše Vůjtky a režiséra Janusze Klimszy – bylo spojeno s velkým očekáváním. Námětově totiž navazuje na jejich úspěšnou inscenaci Brenpartija, která byla v Komorní scéně Aréna uváděna v letech 2009–2017 a dočkala se více než sta repríz.

Chacharije, kterou tvůrci tentokrát zasadili do jediného dubnového dne roku 1932, je jejím volným pokračováním a znovuoživuje svět svérázných obyvatel národnostně pestré Ostravy, nově napříč rozmanitým sociálním spektrem. Ostravskou jedinečnost tedy nezastupuje jen pábitelský svět legendárních bezdomovců, větší prostor je věnován i četníkům, kteří s přirozenou autoritou bděli nad státem Halda. Pestrý výčet postav je pak rozšířen o židovské manžele Silbersteinovy, s jejichž kupeckým a partnerským svářením kontrastuje zejména směšná přítomnost nesympatického ostravského Němce Kubitsheka, který sem svými nadřazenými postoji vnáší i motiv narůstajícího nacionalismu a zůstává pro ryzí Ostraváky navěky nepřijatelným elementem. A kdesi ve vzduchu visí nelítostná znamení doby – nezaměstnanost, ekonomická krize a také vědomí budoucí válečné tragédie. Není to zkrátka doba idylická, jak konečně zazní v prologu, v němž odkudsi shůry hlásá svůj projev o potřebě sociální pomoci někdejší ostravský politik.

Snaha představit co nejširší záběr osobitých postav a postaviček děj tříští do samostatně pointovaných epizod – drobnějších i rozsáhlejších anekdot, jež propojuje nerovný vztah posluhovačky a lehké děvy Mariany, do které se fatálně zamiluje akurátní, naivní a v lásce nezkušený policista Kořínek. Příběh jak vystřižený z dobových románů pro ženy a dívky, takže divák velmi brzy vytuší, kudy se bude pointa vyvíjet. Ale to zase není tak podstatné a na dramatickosti děje to kupodivu nic neubírá. Mnohem důležitější je, jak tuto linii – i další jednotlivé situace – podstavy odžívají.

To se daří velmi dobře a Janusz Klimsza dokazuje, že umí herce dobře naladit do autentické polohy. Děje se tak na téměř poloprázdném jevišti, které výtvarnice Marta Roszkopfová oddělila od diváků nízkým polorozpadlým plůtkem, jenž vymezuje prostor svérázné republiky uprostřed města. V levé části se pak za kupeckým pultem odehrávají výstupy rodiny Silbersteinových, vpravo sídlí za úřednickým stolem policejní moc, která dohlíží i nad nedalekým hambincem, zde starou rozvrzanou kovovou postelí. A uprostřed všeho svět struskové haldy, prostý a jednoduchý. Tvůrci využívají i dispozice odhaleného prostoru jeviště Arény, a tak se třeba centrální vstup do zákulisí stává místem zázraků při spiritistických setkáních brenparťáků.

Nejvýraznější herecký prostor dostává logicky Tereza Cisovská jako Mariana, která – i přes záměrně stylizovanou vnější vyzývavost v kostýmu s výrazným výstřihem – nepostihuje svou postavu ve vulgární poloze, ale jako sympatickou lehkou holku se „srdcem na dlani“, která spojuje příjemné s užitečným. Je pak potěšení sledovat zejména zkušenější generaci herců – ať již stálých členů, či pravidelných hostů –, kteří své postavy kreslí s velkou důsledností pro stylovou čistotu. Takový je Vladislav Georgiev jako spravedlivý strážník Hlavatý, který se nebojí prosadit své češství a s hereckou sebejistotou si vychutnává společenské ponížení Němce Kubitsheka, jehož nelehkou pozici negativní postavy vystihuje vhodně Šimon Krupa, a to bez potřeby sklouznout k primární karikatuře. Skvěle funguje také pár Alena Sasínová-Polarczyk a Marek Cisovský v roli manželů Silbersteinových, kteří do děje zdařile vnášejí nejen typickou židovskou obchodní rétoriku, ale i partnerské sváření. Nicméně i oni jsou rovnoprávnou součástí ostravské komunity, což se projevuje nejen v drobných vazbách na další postavy, ale především v momentě, kdy Sára citlivě zasáhne během výstupu žárlivého strážníka Kořínka (Vojtěch Lipina). A pak je tu samozřejmě

brenpartija, v níž jsou jednotlivé individuality díky drobnějším hereckým partům propojeny v zájem celku. Přesto nás pábitelsky uhrane autorita Panačka Pavla Cisovského, nečekané triky jednohého Valenty Michala Čapky, životní protřelost Majdaleny Dany Fialkové, jejíž postava vytváří bizarní pár s o dost mladším Ferdou Prokopem Josefa Kaluži. A v neposlední řadě i tragikomická postava bitého Josefka (Tomáš Hába), který v komunitě nachází útočiště v nelehké životní situaci, nebo svérázný cikán Zuzany Truplové.

Chacharije záměrně nenabízí nějaké složité filosoficko-politické disputace. To se konečně prostředí, v němž se odehrává, poněkud vzpírá. Tu a tam se jemně dotkne vážnějších motivů, jako v případě česko-německých vztahů, z nichž Ostraváci vycházejí jako hrdí zástupci národa držícího si svou autonomii, nebo když se autoři s nadhledem historické perspektivy vysmívají naivním ideám komunismu, které hlásá postava Kani (Jan Chudý). Chacharije se věnuje něčemu podstatnějšímu: je především obrazem vzácné lidské pospolitosti, která naší v poslední době čím dál tím častěji uměle rozdělované společnosti tak chybí.

Autor: Pavla Bergmannová, 16. dubna 2018

Chacharije – jeden den ze zapomenutého života Ostravy

Ohlasem hry BRENPARTIJE podníceni tvůrci Tomáš Vůjtek a Janusz Klimsza se vrátili k tématu života vyděděnců na haldě, tentokrát svůj záběr rozšířili o události, které se odehrály či mohly odehrát v Ostravě jednoho dubnového dne roku 1932. Premiéra inscenace hry nazvané CHACHARIJE podle hanlivého ale i frajerského označení typu "chachar" se uskutečnila v KS Aréna 24. března.

Text původně zamýšlený pro televizi přepracovali pro divadlo a pojali jako sled scének, v nichž se prolínají osudy party tuláků na haldě s osudy ostravských obyvatel z různých vrstev společnosti. Jejich inspirací byly události z dobových kronik a tisku, jako byla městská vyhláška, návštěva skladatele Hindemitha či Gottwalda nebo také cikánského krále, Bratrství spiritistů v Radavanicích a dění kolem prostituce. Jsou to perličky z pestrého světa, kde se na malém prostoru stýkali a potýkali Češi, Němci a Židé. Z těch dnes už zmizelých etnik se tu objevuje postava Němce a židovské rodiny.

Marta Roszkopfová výstižně navrhla kostýmy charakterizující postavy stejně jako scénografii s rekvizitami vyznačujícími půdorys prostředí. Střed je ohrazen nízkým laťkovým plotem s drátěnou sítí, odehrávají se tu výstupy z haldy a ulice, nábytek vlevo patří obchodu, vpravo stojí stůl policejní stanice, úplně vpravo postel v bytě, na pozadí upoutají pozornost velké, flikované dveře. Děj provází zvuková kulisa s monotónními šumy a zvuky, ojediněle se ozve gramofon, autorem hudby je Vladislav Georgiev.

Hra začíná rozhlasovým vysláním městské vyhlášky o bezplatném stravování nezaměstnaných a postupně diváka seznamuje s postavami, které procházejí dějem mezi ulicí a haldou, vynořují se před hostincem U Rady, ocitají na policejní stanici, scházejí s prostitutkou, handrkují v krámu, setkávají před jiným hostinem, kde řeční Gottwald, účastní seance spiritistů. Přes časovou vzdálenost jsou postavy blízké tím, jak se domlouvají či střetávají, mají moc či jsou jí podrobeni, kradou i smlouvají, milují i nenávidí, mají své potřeby a zájmy, vášně i neřesti jako dnešní lidé.

Dramaticky rozvolněná stavba děje přenáší váhu na tvořivost každého z herců. Postavy jsou jim šity na míru a díky tomu mohou skvěle využít své (nejen) komediální dispozice. Celou hrou prochází služka a lehká děva Mariana, kterou Tereza Cisovská obdařila vyzývavým dekoltem a velkým srdcem, ale i sebevědomím, jímž ovládá muže. Taková asi byla i životem otlučená Majdalena Dany Fialkové, která se umí vmluvit a ohradit. Herečka krom toho zvládla i roli spiritistky. Umouněné, křiklavé cikáně Zuzany Truplové je nezkrotný živel, obtěžuje žebrotou i diváky, čte z ruky a smlčí neblahou věštbu.

Na haldě se obratně prosazuje vůdce Švenda Petra Panzenbergera i silácký frajer Ferda Josefa Kaluži, slovo tu má Majdalena, méně už zběhlý páter Panaček Pavla Cisovského i Čapkův Valenta s protézou. Před hostincem se Kaňa Jana Chudého chlubí, že falšují žebračanky a tím, jak zatočí s pány. Policejním náčelníkem je uvážlivý Hlavatý Vladislava Georgieva, službu mu komplikuje horlivý a žárlivý Kořínek Vojtěcha Lipiny. Nacionalistický inženýr Kubitschek Šimona Krupy je při vyšetřování směšný, potenciálně však nebezpečný. Divácky vděčně je pojata rodina Silbersteina, prohnáný kšeftař v podání Marka Cisovského vše usmlouvá a přitom stačí klamat fintivou a žárlivou manželku Sáru Aleny Sasínové-Polarczyk.

Každá postava je typ, který má v mozaikovitém portrétu doby a místa význam. Postavy z lepší společnosti používají správnou češtinu, zato lid a vyvrženci mluví ostravským dialektem, byť formou posunutou k nynější podobě. Zřetězené scénky volně procházejí divadelním prostorem a jsou spojeny výraznějším dramatickým obloukem až v druhé části. To poněkud tlumí napětí a vyznění hry, které by prospěl

sevřenější tvar. I přes tuto výhradu jde o inscenaci přínosnou díky zdejšímu tématu a jejímu provedení herci, kteří z perliček vylovených z dávné doby vytvářejí životné, rázovité typy. Použití dialektu působí osvěživě a potěší oko i ucho nejen zdejšího patriota.

Autor: Milan Líčka, 25. dubna 2018, i-divadlo.cz

Ostravské morytáty a legendy z třicátých let se na prknech Arény zhmotnily ve výtečnou Chachariji

Dramatikové Tomáš Vůjtek a Janusz Klimsza stvořili Chachariji a v sobotu ji uvedli v premiéře na jevišti ostravské Komorní scény Aréna. Chacharije přitom není drama či kabaret, ani férie či road-movie, je to Všehomír ostravský. Chacharije je snový příběh o „zeměguli“ na struskové haldě a v přilehlém městě, ovšem pevně opřený o dobové ostravské reálie. A v režii jednoho z autorů – Janusze Klimszi.

Chacharije začíná rozhlasovým projevem ostravského politika jednoho jarního dne roku 1932. Celé představení se totiž odehrává v jediný den, ačkoliv se v něm nakonec slíjí události z mnoha různých dnů i letopočtů. Vůjtek s Klimszou právě rozehrávají pořádnou smršť na téma Ostrava. A zatímco politik ve studiu nabubřele řeční o sociální pomoci radnice nezaměstnaným a rozhlasový technik se při proslovu nudí k smrti, na Ostravsku to pořádně vře:

„Moravská Ostrava, 30. března 1932. Dnes dopoledne o 9. hodině měla se konati v Dolní Suché schůze stávkujících z dolu František. Z davu vylétlo několik kamenů a cihel. Policie odpověděla salvou ze služebních revolverů. Padlo celkem asi 60 ran. Dosavadní zprávy mluví o 4 těžce zraněných dělnících. Je to například Ladislav Karvinský, je raněn smrtelně do prsou. Rána jde těsně kolem srdce. Byl převezen do závodní nemocnice v Orlové a tam také odpoledne zemřel.“

Klimszův a Vůjtkův literární scénář o Chachariji je něčím jako hrabalovským pábením na ostravský způsob. A ze všeho nejvíc má hra blízko k Hrabalovým textům z knihy *Morytáty a legendy*, Chacharije je totiž podobnou bytostně silnou montáží reálného života s autorskou imaginací. V Chachariji se na haldě zjevují duše zemřelých a krypta pod kostelem skrývá poklad. Ale zároveň komunisté agitují pro lepší zítřky a tisknou falešné žebračky. Cikánka věří v romského krále Michala Kwieka a německý skladatel Paul Hindemith v plzeňské pivo U Radů.

Pokud je Chacharije během první půle surreálně divokou koláží, v té druhé už je hlavní láska a smrt, tedy dva základní atributy dobrého divadelního špílu. Kdo je milován, kdo nemilován a kdo zavražděn, to samozřejmě recenzent nemůže prozradit, jisté je, že teče krev a umírá se. A že herci z Arény tančí s Amorem i s kostlivcem do posledního dechu. Uvěřitelně! Na dřěň!

Výkony jednotlivých aktérů jsou zároveň i vynikající náplastí tam, kde scénář přece kapku drhne. Někdy totiž autoři jen slepí několik anekdot za sebou a kdyby text měli odříkávat ochotníci, mohlo by se představení zvrhnout v taškařici à la obecní hasičský ples. Režisér *Janusz Klimsza* ale dobře ví, že fantastické výkony herců z Arény dokážou povýšit i slabší místa předlohy.

Viděl jsem před pár týdny v Národním divadle v Brně původní českou hru *Věra* (premiéra 2. března), která vypráví o gymnastce Věře Čáslavské. Podobně jako v Chachariji je drama jednou velkou mozaikou založenou na hromadných scénách, ovšem polovičaté výkony brněnských herců udělaly z kolektivních scén vlašnou nudu. V Aréně si však každý z herců (a to bez výjimky) dokáže i v urputné herecké tlačnici na jevišti udržet svébytný herecký projev, což je kumšt. O kumštýřích z Ostravy se ale už léta ví, že dokážou i nemožné, takže odborná porota Cen divadelní kritiky je i letos ocenila titulem Divadlo roku.

Chacharije je zrcadlem Ostravy, do něhož je někdy strach se podívat: alkohol, drogy, prostituce, bída, násilí v ulicích i v rodinách, nacionalismus, xenofobie, antisemitismus, závist a věčná blbost... V roce 2018

stejně jako v roce 1932. Chachar je ostravský druh, který nelze „odstraniti“, vyčetli někde v pramenech autoři Chacharije. Jenže, kdo je ostravský chachar? Tak trochu každý obyvatel Ostravy. My všichni.'

„My jsme ti ostravští chachaři, nám se vše na světě podaří,“ zpívá se v samém závěru představení, tahle písnička předválečného kabaretiéra Saši Razova ale obsahuje jen půl pravdy. Skvěle se podařilo představení Chacharije na prknech Komorní scény Aréna. Že by se ale ostravským chacharům, tedy nám všem, mělo podařit všechno na světě, o tom již víme své...

Autor: Ivan Motýl, 25. března 2018, ostravan.cz